

een vitaal Gronings cultuurveld

Follow up

Op weg naar '29 en verder...de uitdagingen en kansen voor een nieuw cultuurbestel

Verlag van een panelgesprek tijdens ESNS

Door Kunstraad Groningen

15 januari 12.00-13.00

Locatie: Kelder Oosterpoort

Moderator: Tommy Voortman

Panelleden: Ingrid van Engelshoven (adviseur bij Blueyard), Mohamed Yusuf Boss (maker), Berend Schans (directeur VNPF), Dirk -Jan Visser (directeur Kunstraad Groningen) en Susan Top (gedeputeerde cultuur in Groningen).

Aanleiding

Vanuit Blueyard en de Raad voor Cultuur zijn er recent aanbevelingen gedaan voor een toegankelijk en toekomstbestendig cultuurbestel. Groningen is voorloper in het bestel en provincie en gemeente werken nauw samen. Zo hebben ze sinds 2021 een gemeenschappelijke kadernota met een termijn van 8 jaar voor een aantal instellingen. Kunstraad Groningen neemt samen met deze overheden graag het initiatief tot een gesprek met de cultuursector waarin we de uitdagingen van nu en de kansen voor straks verkennen. Hoe ervaren makers, festivals en instellingen het systeem van fondsen en subsidies? Waar willen we naar toe bewegen en welke aanpassingen zijn er eventueel nodig? Hoe kijkt de overheid hiernaar? Met een ervaren panel en de kennis in de zaal gaan we van gedachten wisselen en halen we samen input op voor de nieuwe beleidsperiode.

Samenvatting

“We lopen tegen de grenzen aan. Iedere aanvraagronde is een worsteling voor iedereen, zowel de indieners als voor adviseurs.” vertelt Van Engelshoven. Dit was voor Blueyard de aanleiding om te kijken wat daaraan kan worden veranderd en waarover het rapport van knelpunten naar oplossingen is geschreven. Dit rapport lag, samen met het rapport leder zijn aandeel van de Raad voor Cultuur, ten grondslag aan dit panelgesprek. Er waren veel mooie uitkomsten en het volledige verslag is te vinden op de site van de Kunstraad. De belangrijkste uitkomsten zetten we hier op een rij:

- Voor een stevig cultuurbestel is het essentieel dat beleid van het rijk, provincie en gemeente beter op elkaar wordt afgestemd. De rol van gemeentes is groot, leg die vast in de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid.
- Formuleer met elkaar wat een gewenst cultuurlandschap is. Sectoren kunnen hier zelf ook voorstellen voor maken. Vergeet de underground, de opkomende makers die nog niet in het systeem zitten daarbij niet. Welke waarde heeft cultuur voor de regio, welke thema's spelen daar, wat is nodig en welke basis-infrastructuur hoort daarbij?
- Kijk bij beoordeling naar kwaliteit in context: niet alleen artistieke kwaliteit, maar ook naar wat het initiatief bijdraagt aan de samenleving en het cultuurlandschap op dat moment.
- Makers moeten niet altijd zelf een stichting hoeven op te richten om geld aan te vragen, laat grotere instellingen hierbij helpen.
- Vertrouwen vanuit de overheden in de cultuursector is belangrijk als we de adviespraktijk willen veranderen, maar ook voor de ervaring van artistieke vrijheid. Daar staat tegenover dat de cultuursector de bedrijfszaken goed op orde heeft en dat vertrouwen verdient. Voor de verbetering van processen moet er in alle schakels geïnvesteerd worden.

De komende twee jaren worden cruciaal voor de voorbereiding van de nieuwe planperiode. Susan Top benadrukt dat dit vanuit een visie moet gebeuren: waar willen we naar toe bewegen en wat is hier belangrijk? “Aardbevingsproblematiek, jong talent, vrije tijd en toerisme zijn hier speerpunten.” Van Engelshoven vult aan: “Bij maatschappelijke doelen loont het te investeren in cultuur. Maar alles staat en valt met terugbrengen van de maatschappelijke waardering voor cultuur. Het is een essentiële steunpilaar van onze democratie en een belangrijke factor voor de economie. Daar begint het mee.”

Volledig verslag panelgesprek

Opening door Ingrid van Engelshoven

“Alles staat en valt met terugbrengen van de maatschappelijke waardering voor cultuur. Het is een belangrijke factor in onze economie en een essentiële steunpilaar van onze democratie. Daar begint het mee.” Met deze woorden opent Ingrid van Engelshoven haar verhaal. “Voor Blueyard was er aanleiding om te kijken naar de kansen voor een nieuw bestel: we lopen tegen de grenzen aan. Iedere ronde is een worsteling voor iedereen. Bij Blueyard hebben we daarom gekeken naar wat we daaraan kunnen daaraan veranderen. Er wordt nu een goede stap gezet: er ligt een voorstel om de adviesperiode naar 8 jaar op te schroeven. Wel moet er ruimte blijven voor flexibiliteit, dus zowel lange als korte periodes moeten er allebei zijn.”

Aanbevelingen van Blueyard

- Essentieel is dat het beleid van het rijk, provincie en gemeente op elkaar afgestemd is. We zijn een stelsel en dat werkt alleen als er afstemming is. Op dit moment krijgen we het nog niet voor elkaar om termijnen, manieren van toetsen en de inhoud van beleid af te stemmen. Leg dit ook in de wet vast. In de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid wordt nu alleen de taak van het rijk genoemd, maar daarin moet ook worden vastgelegd worden dat gemeenten een rol pakken, dan ontstaat er stelselvorming. Dit is een opgave voor het nieuwe kabinet.
- Instellingen worden op heel veel zaken getoetst en veel criteria gaan over de professionaliteit van de organisatie. Blueyard adviseert dat eruit te halen: regel dat stuk ambtelijk aan de voorkant en toets puur op de inhoudelijk artistieke kwaliteit.
- Maak een integrale afweging: kijkend naar de aanvragen, bereiken we daarmee dan een goed cultureel ecosysteem?
- Erken de grote verschillen tussen sectoren en tussen culturele partijen: vraag van startende makers en professionele organisaties die al 20 jaar bestaan niet hetzelfde.

Blueyard schaart zich achter het advies van de Raad voor Cultuur om 250 miljoen extra te investeren in de cultuursector. De voorgestelde aanpassingen zijn echter ook los daarvan goed in te passen en hoeven niet veel geld te kosten.

Cultureel ecosysteem

Van Engelshoven: “Als we willen dat de uitkomst van de advisering een cultureel ecosysteem/cultuurlandschap is waar we tevreden over zijn, dan is het zaak om dat met

elkaar te formuleren. Sectoren kunnen dat zelf formuleren, maar dat veronderstelt wel dat men verder kijkt dan belang van de eigen organisatie. 2029 lijkt ver weg maar de oproep is: ga hier nu mee aan de slag en denk na over de waarde van de sector voor de samenleving.”

Berend Schans: “Dit jaar wordt cruciaal om de nieuwe periode goed voor te bereiden! Ik spreek vanuit de poppodia en festivals en we zijn als sector ondergefinancierd. Er is een scheve verdeling.”

Toegang tot het cultuurbestel

Moderator Tommy Voortman noemt dat het rijk ook wil dat alle sectoren goed toegang krijgen. Hoe krijgen we dat voor elkaar met de aanwezige middelen?

Berend Schans: “Als ik in Europa uitleg hoe we het geregeld hebben in Nederland wordt het vreemd gevonden. We hebben een stelsel vanuit Bildungsideaal en dat is steeds een beetje aangepast. Ik zou graag samen kijken naar hoe Nederland er anno '27 uitziet en dan bepalen wat er nodig is. Durven we keuzes te maken? Gezien de betekenis van popcultuur vind ik ons slecht bedeed. Wij kunnen jongeren binden, we zijn divers maar dat wordt te weinig gezien. Meer programmeringsgeld is gewenst. Makers worden ondersteund maar artiesten krijgen te weinig.

We zijn het met veel dingen van het rapport van Blueyard eens. Veel zaken moeten beter gecoördineerd worden, dan kunnen we meer effect bereiken. We willen als NVPF graag de randvoorwaarden optimaliseren.”

Schans noemt ten aanzien van het ecosysteem dat het van belang is te kijken naar wat een initiatief aanvult op het cultuurlandschap dat er al is. Daarbij hoef je niet louter te kijken naar de artistieke kwaliteit.

Integrale benadering

Dit houdt dus een meer integrale benadering in, vat moderator Tommy Voortman samen. Hoe wordt die nu toegepast in Groningen?

Dirk-Jan Visser: “De overheden werken hier al veel samen. Vanuit de Kunstraad adviseren we hen en dat gebeurt allemaal aan één tafel. Ingewikkeld is dat een cultureel divers ecosysteem niet goed wordt geduid. Daar moeten we over nadenken. Ik sla aan op het idee dat sectoren dat zelf benoemen. Hier in Groningen fascineert me dat we in ‘splendid isolation’ verkeren, ver van de Randstad maar we hebben van alles iets, dus samenwerking is hier van groot belang. Wat in de provincie gebeurt is anders dan in de stad. Daarom pleit ik voor kwaliteit in context: de waarde van een bepaalde activiteit

voor de omgeving is locatie-gebonden. Ik zou deze waarde graag onderdeel maken van advisering.”

Samenwerking in Groningen

Er zijn mooie voorbeelden van samenwerking en netwerkvorming, stelt Dirk-Jan Visser. “Door samenwerking vanuit vertrouwen, kunnen samen lange lijnen maken. Want dat verdient aandacht: we werken vaak projectmatig maar hoe is dat te bestendigen? We moeten elkaar gaan begrijpen: waar zitten de moeilijkheden en voor wie, en dat gaan uitwisselen.”

Ook benoemt Visser dat subsidie-uitgaven voor grote instellingen vaak min of meer vastliggen. Voor de herinrichting is het interessant om te bekijken en hoe je daarmee omgaat, gezien het feit dat indiening en advisering veel tijd en moeite kost.

Van Engelshoven: “We kunnen nu dingen in gang zetten die het stelsel verder kunnen brengen. Waar heeft cultuur betekenis voor de regio? Bijvoorbeeld vasthouden van jong talent, aardgasproblematiek, ga er over nadenken! Wat voor de basis infrastructuur is in de regio van belang? Daar moet je dan in investeren en dat moeten we met het rijk doen.”

Makers

Mohamed Yusuf Boss: “Wat ik heb geleerd als maker is dat je heel flexibel moet zijn in deze sector. Je bent aan het maken, maar ook bezig met alles wat er in het veld gebeurt. Voor mij is het allerbelangrijkste dat ik om me heen kijk. Ik kom uit de hip hop, daarin werk je altijd vanuit het ‘samen’.”

Een aantal zaken die hem opvallen:

- “Kijk als maker of instelling naar de positie die je hebt in een keten, wat en wie heeft welk effect. Ik beweeg niet alleen in de podiumkunsten, maar organiseer ook feesten in Simplon.”
- “Makers zien soms op tegen fondsaanvragen, in dat opzicht is een beetje ‘handgeld’ helpend.” Van Engelshoven noemt dat ook lang niet alle makers een eigen stichting willen. Dus moeten we nadenken over hoe onze stevige instellingen de opdracht kunnen krijgen om samen te werken met de makers. Dat bespaart makers de ellende van aanvragen.
- “Instellingen hebben ruimte en rust nodig en in dat opzicht is de achtjarige regeling een vooruitgang, maar de underground moeten we niet vergeten. Er beweegt zoveel in Groningen, ook in de underground, die doen hetzelfde als de grote instellingen maar krijgen niks. Hoe krijgen we dat ook in het bestel?”

- “Integraal werken zit in kleine dingen. Wat kunnen we samen doen: zo doe je dat ook in het theater. Samen dingen aanschaffen bijvoorbeeld zoals een laserlamp. En ik geef makers de kans om bij mij te kijken, mijn organisatie kan als een vliegwiel te fungeren.”
- “Als je een instelling bent komt er meer bij kijken dan wanneer je alleen maker bent: bedrijfsvoering is belangrijk, artistieke kwaliteit is belangrijk, je wil dat iedereen waar je mee werkt het goed heeft, dus je moet op veel levels schakelen. Flexibiliteit behouden is dan een uitdaging maar wel essentieel.”

“We moeten meer in klimaten denken”, vult Berend Schans aan. “Vanuit de ecologie is een ecosysteem een keten en als je dat wil verbeteren, moet je in alle schakels investeren.”

Wat betekent dit voor de Groningse overheden?

Susan Top: “We hebben er geen wet voor nodig gehad om afstemming te vinden in Groningen. We hebben een gezamenlijke cultuurnota, werken samen met de Kunstraad, proberen in lijn te zijn met de BIS subsidies. Voor de gemeente is het wel belangrijk om in de wet hun taak te verankeren. Gemeenten krijgen het zwaar de komende jaren. De middelendiscussie zal dan ook op tafel komen.

Voor ons speelt de regionale spreiding van culturele middelen. Elke regio telt. Daarbij moet je vanuit de inhoud denken. Niet alleen op basis van een rekensom zoveel geld per hoofd van de bevolking, maar vanuit een visie werken. Wat heeft de regio nodig om inhoudelijk zijn functie waar te kunnen maken? Daar is iets anders nodig dan in de stad. Daarmee kun je je plan onderbouwen.”

Vragen uit de zaal

Vraag van Teun van Irsel, beleidsstrateeg cultuur bij de gemeente Tilburg:

“Kunnen jullie reflecteren op het volgende: we willen graag laagdrempelig een betere verdeling van budget, maar de rekenkamer wil verantwoording en kijkt naar de impact. En de tweede vraag: het integraal bekijken van een aanvraag is goed, maar gelijkheidsbeginsel is er ook, hoe ga ik stoeien met de zaaglijn?”

Ingrid van Engelshoven: “Er ligt een vraag onder. We zijn zo bezig geweest om juridisch alles af te tikken maar hierdoor is het vertrouwen weg. Rekenkamers willen inderdaad details, maar het gesprek moet gaan over ruimte voor artistieke vrijheid. Er komt binnenkort een rapport aan over artistieke vrijheid van de Raad voor Cultuur in een bloeiende democratie. En dat vraagt om vertrouwen.”

Susan Top: “Het helpt ook als de sector zelf professioneel is, daarom investeren we ook in een vitaal Gronings cultuurveld waarmee we de bedrijfsvoering in de sector willen verbeteren. Als dat voor elkaar is, komt er vertrouwen vanuit de overheid.”

Van Engelshoven: “Belangrijk is of het aanbod toegankelijk is. Want er zijn veel overheden die zeggen: kijk we geven zoveel per hoofd van de bevolking, maar wat komt daar echt aan en heeft betekenis?”

Vraag van Jeroen Bartelse, directeur TivoliVredenburg:

“Stel dat dit kabinet extra geld zou vrijmaken, vinden jullie dan dat er ook een subsidie/geldlijn naar de regio’s toe moet gaan voor cofinanciering?”

Susan Top: “Als we op zoek zijn naar meer ruimte en flexibiliteit zou dat wel lucht geven. Nog steeds belangrijk dat we de integrale afweging maken, over sectoren kijken, de keten zien.”

Ingrid van Engelshoven: “Ja, meer rijks geld in de regio, maar altijd in matching met provincie en gemeente. Anders vallen er lokale en regionale gaten. Bedenk dus: waar kunnen lokale investeringen helpen om doelen te bereiken? De euro in cultuur is altijd één van de best besteedde. Die doet het goed in economie, welbevinden, vestigingsklimaat, jong talent. Dat legitimeert om cultuur ook uit andere potten te financieren, het loont.”

Tot slot

Dirk-Jan Visser schetst de follow-up. “Het blijft belangrijk het verhaal van de impact van cultuur te vertellen. Daarover blijven wij in gesprek. Als cultuursector hebben we te maken met brede maatschappelijke opgaven. We leggen graag de verbinding met andere terreinen. Zijn er andere middelen waarmee we die brug kunnen slaan? De cultuursector kunnen we daar in beter positioneren, zodat we makers en instellingen beter kunnen faciliteren.

Weet de Kunstraad te vinden als je verder wil praten of ideeën wilt delen!”

Over Vitaal Gronings cultuurveld:

De Kunstraad werkt de komende jaren aan de versterking van de bedrijfsmatige gezondheid van de Groningse cultuursector onder de vlag 'Vitaal Gronings cultuurveld'. Doel van dit programma is dat culturele instellingen structureel in controle zijn over hun bedrijfsvoering.

Op 20 november organiseerden we de aftrapbijeenkomst in het bijzijn van wethouder cultuur Kirsten de Wrede en gedeputeerde cultuur Susan Top. We zijn gestart met directeuren, leden van besturen en Raden van Toezicht van instellingen die in de vierjarige Groningse cultuurnota een plek hebben. Komend jaar wordt het programma uitgebreid naar alle instellingen en makers in Groningen.

Alle inhoud en opbrengst van deze dag is terug te vinden op de [website](#) van de Kunstraad! Zoals de keynote van Kristel Baele, voorzitter van de Raad voor Cultuur die ons inspireerde met een hands-on keynote over goed Toezicht en Financiën in de culturele sector. Daarnaast ook de inhoud en opbrengst van de vijf werksessies over financiën, HR, governance, digitale transformatie en de fair practice codes.

De Kunstraad is in januari volop bezig om het programma vorm te geven, samen met het veld. De uitrol start dit voorjaar.

Achtergrond panelleden

- **Ingrid van Engelshoven** is een ervaren beleidsmaker en strategisch adviseur op het gebied van cultuur, met een sterke achtergrond in openbaar bestuur en internationale cultuurpolitiek. Van 2017 tot 2022 was zij minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, waar zij verantwoordelijk was voor het nationale beleid rond cultuur, media, erfgoed en de creatieve industrie. In deze periode zette zij zich in voor een sterke culturele infrastructuur, een betere positie voor makers en het waarborgen van artistieke vrijheid en toegang tot cultuur.

Eerder was zij wethouder in Den Haag, met een brede bestuurlijke portefeuille.

Momenteel werkt Ingrid van Engelshoven als adviseur voor de culturele sector bij Blueyard, waar zij lokale, regionale en nationale overheden adviseert over cultuurbeleid, governance en langetermijnstrategie. Daarnaast is zij voorzitter van de Nederlandse Alliantie voor de Podiumkunsten. Met haar brede ervaring geldt zij als een betrokken en gezaghebbende stem binnen het culturele veld.

- **Berend Schans** is directeur-bestuurder van de VNPF, de branchevereniging voor poppodia en festivals in Nederland. Berend werkt aan de externe belangenbehartiging en -relatiebeheer, is aanspreekpunt voor de leden, organiseert bijeenkomsten, voert projecten uit op gebied van professionalisering en geeft leiding aan het bureau.
- **Mohamed Yusuf Boss** is choreograaf en maker. Zijn werk vertrekt vanuit de hiphop en het each one teach one principe. Vanuit zijn initiatief X_YUSUF_BOSS bouwt hij samen met anderen aan een huis voor verhalen: een plek waar ruimte is voor ieders perspectief en waar uitwisseling, overdracht en talentontwikkeling centraal staan. Binnen dit platform maken we multidisciplinaire voorstellingen, organiseren we internationale uitwisselingsprojecten onder de naam HIDDEN, en creëren we via onze talentontwikkelingstak Studio X ruimte voor talenten om zich

te ontwikkelen.

In 2019 won Mohamed de Groninger Talentprijs van de provincie Groningen en het Cultuurfonds. Hij maakte de voorstellingen SHAN (2016), AFAR (2019), KÓW (2020), LÍX (2021) en TOBAN (2024), zijn meest recente werk. Daarnaast werkte hij binnen Club Guy & Roni Invites aan LABA (2022/2023). Voor LÍX ontving Mohamed de BNG Bank Dansprijs.

- **Dirk-Jan Visser** is directeur van de Kunstraad en heeft een achtergrond in documentaire fotografie en interactieve storytelling. Vanuit zijn interesse in de positie van de kunstenaar ten opzichte van maatschappelijke vraagstukken gaf hij meerdere jaren les aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Naast functies binnen toezichthoudende besturen in de culturele sector is hij directeur van de Kunstraad Groningen. In deze rol zet hij zich in voor een veerkrachtig en duurzaam cultureel ecosysteem in de stad Groningen en de omliggende regio.
- **Susan Top is** onafhankelijk gedeputeerde van de provincie Groningen met onder meer de portefeuille Kunst & Cultuur, Erfgoed en Vrijtijdseconomie. In die rol werkt zij aan een veerkrachtig en toekomstbestendig cultureel ecosysteem, met bijzondere aandacht voor regionale spreiding, makerspositie en duurzame verankering van cultuur in de samenleving. Eerder was zij jarenlang secretaris van het Groninger Gasberaad, waar zij intensief samenwerkte met bewoners, overheden en maatschappelijke organisaties in complexe bestuurlijke dossiers. Deze ervaring heeft haar gevormd tot een scherpe en gezaghebbende gesprekspartner op het snijvlak van beleid, publieke waarde en maatschappelijke rechtvaardigheid. Daarnaast is zij ook bestuurlijk verantwoordelijk voor de Herstelagenda Groningen en de coördinatie van Nij Begun.